

*Лапінська Є. І.,
аспірант*

*Навчально-наукового інституту права
Університету державної фіскальної служби України*

ОСНОВНІ ПИТАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Анотація. У статті розглянуто розвиток законодавства України у сфері інформаційної безпеки. Зокрема, поетапно класифіковано та проаналізовано нормативні акти. Розкрито зміст інформаційної безпеки з точки зору закону та науки. Стаття презентує особливості законодавчого забезпечення інформаційної безпеки.

Розвиток та становлення законодавства України у сфері інформаційної безпеки має досить невелику кількість відображення та розкриття в науковій літературі. Поняття інформаційної безпеки трактується по різному та викликає суперечності у науковій літературі та законодавчій базі. Тож постає необхідність дослідження вказаних категорій з точки зору закону.

Інформація виступає стратегічним ресурсом будь-якої держави з кінця ХХ століття. Від інформаційної безпеки залежить національна безпека країни.

Вона знайшла відображення в Конституції України, законах України: «Про національну безпеку України», «Про Концепцію національної програми інформації», «Про національну програму інформації», а також у Стратегії національної безпеки України, яка затверджена указом Президента, інших нормативних документах. На жаль, відсутня адаптація законодавства України в інформаційній сфері до нових умов суспільного розвитку, передусім пов'язаних з побудовою інформаційного суспільства; недостатньо ефективних механізмів впровадження і реалізації цих законів.

Нормативна база інформаційної безпеки виконує три основні функції:

1. Регулює взаємовідносини між суб'єктами інформаційної безпеки, визначає їх права обов'язки та відповідальність.
2. Нормативно забезпечує дії суб'єктів інформаційної безпеки на всіх рівнях, а саме – людних, суспільства, держави.
3. Встановлює порядок застосування різних сил і засобів забезпечення інформаційної безпеки.

Нормативну базу щодо забезпечення національної безпеки України в інформаційній сфері доцільно розглядати з урахуванням існуючої ієрархії нормативних актів.

Можна доповнити доктрину правового регулювання інформаційної безпеки через її ознаки: зміст інформаційної безпеки знаходиться на стику різних складових національної безпеки (економічних, політичних, культурних тощо) та відповідних функцій держави (інформаційних, гарантійних, охоронних, захисних тощо); інформаційна безпека має як екстериторіальний, так і локальний (регіональний) зміст, який визначається потребами та інтересами різних осіб щодо інформації; державне регулювання повинно відбуватися лише на правовій основі, відповідно до норм-принципів, закріплених у Конституції України; політика держави має реалізовуватись системно, як через інститути публічної влади, так і через інститути громадського суспільства.

Законодавство України передбачає і відповідні правові умови відносин у електронній інформації, яка необхідна в діяльності суб'єктів підприємництва.

Ці питання регулює Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах». Закон врегулює відносини поміж власниками інформації і власниками інформаційно-телекомунікаційних систем, між власниками різних систем, власниками систем і користувачами.

Сьогодні побудова законодавства у сфері інформаційної безпеки є досить актуальною. Є незадовільні сторони цього процесу:

1) існують декілька чинних базових нормативно-правових актів, які по-різному визначають перелік основних загроз в інформаційній сфері українського суспільства;

2) на концептуальному нормативно-правовому рівні питання інформаційної безпеки визначені повно, якісно, але конкретні дієві механізми реалізації цих базових положень все ще не створені;

3) зважаючи на швидкі зміни, які відбуваються в зовнішньо та внутрішньополітичному становищі України, в самій інформаційній сфері, слід щорічно коригувати, відповідно до динаміки процесів, Стратегію інформаційної безпеки, загалом, розраховувати її на 5–7 років;

4) в Законі України «Про основи інформаційної безпеки України» визначати загрози та напрями інформаційної безпеки держави, в Законі це є недоцільним, а саме на рівні Стратегії слід визначити актуальні загрози інформаційній безпеці та відповідні напрями діяльності щодо їхньої нейтралізації і перспективні напрямки розвитку в цій сфері;

5. законодавство у сфері інформаційної безпеки перебуває на етапі формування та становлення. На цьому етапі процеси характеризуються значною кількістю прогалин і колізій;

6. держава повинна контролювати виконання вже прийнятих юридичних норм, забезпечувати повне фінансування всіх структур, що пов'язані з системою інформаційної безпеки.

Одним із напрямів удосконалення системи інформаційного законодавства України може стати розроблення та ухвалення Інформаційного кодексу України, що дозволить розв'язати проблему подолання протиріч у законодавчих та нормативно-правових актах, забезпечити єдність та нефрагментованість нормативно-правового поля. Необхідно лише зауважити, що підготовка кодексу має здійснюватися не в пожежному порядку, а спиратися на ґрунтовну наукову проробку відповідних проблем. Це той самий випадок, коли варто дещо затягнути, але підготувати якісний документ.

Ключові слова: інформація, інформаційна безпека, інформаційна безпека держави, інформаційний ресурс, трансформація, інформаційна структура, законодавча база.

Постановка проблеми. Розвиток та становлення законодавства України у сфері інформаційної безпеки має досить невелику кількість відображення та розкриття в науковій літературі. Поняття інформаційної безпеки трактується по різному

та викликає суперечності у науковій літературі та законодавчій базі. Тож постає необхідність дослідження вказаних категорій з точки зору закону.

Питання законодавства інформаційної безпеки розглядалось у працях іноземних та вітчизняних науковців, як: І. Арістова, В. Бебик, А. Гальчинський, П. Друкер, А. Колодюк, Е. Лемберг, А. Яфонкін.

Мета статті. Проаналізувати розвиток законодавства України у сфері інформаційної безпеки, поетапно класифіковано та проаналізовано нормативні акти, розкрито зміст інформаційної безпеки з точки зору закону та науки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інформація є стратегічним ресурсом будь-якої держави з кінця ХХ століття. Від інформаційної безпеки залежить національна безпека країни.

Вона знайшла відображення в Конституції України, законах України: «Про національну безпеку України», «Про Концепцію національної програми інформації», «Про національну програму інформації», а також у Стратегії національної безпеки України, яка затверджена указом Президента, інших нормативних документах. На жаль, відсутня адаптація законодавства України в інформаційній сфері до нових умов суспільного розвитку, передусім пов'язаних з побудовою інформаційного суспільства; недостатньо ефективних механізмів впровадження і реалізації цих законів.

Нормативна база інформаційної безпеки виконує три основні функції:

1. Регулює взаємовідносини між суб'єктами інформаційної безпеки, визначає їх права обов'язки та відповідальність;
2. Нормативно забезпечує дії суб'єктів інформаційної безпеки на всіх рівнях, а саме – людини, суспільства, держави;
3. Встановлює порядок застосування різних сил і засобів забезпечення інформаційної безпеки.

Нормативну базу щодо забезпечення національної безпеки України в інформаційній сфері доцільно розглядати з урахуванням існуючої ієрархії нормативних актів.

Інформаційна безпека зазначена як конституційно-правова категорія (ст. 17 Конституції України) [1]. Це ще раз підкреслює її важливість в юриспруденції.

У ст. 32 Конституції України проголошується, що «не допускаються збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків визначених законом і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини [1, с. 11–12]. Ст. 34 наголошує на тому, що «кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань [1, с. 12]. Положення ст. 55 Конституції України надають право будь-якими, не забороненими засобами захищати свої права і свободи від порушень протиправних посягань».

У січні 1997 р. Верховна Рада України схвалила «Концепцію (основи державної політики) національної безпеки України» (далі – Концепція), схваленій Постановою Верховної Ради України 16.01.1997 року, 3/97-ВР (Відомості Верховної Ради, 1997, № 10, с. 85)». Інформаційна безпека щодо інформатизації знайшла юридичний вираз на законодавчому рівні в Конституції Національної програми інформатизації (затверджена Законом України від 4 лютого 1998 року № 75/98-ВР).

Відповідно до цього нормативно-правового акту інформаційна безпека – це комплекс нормативних документів з усіх

аспектів використання засобів обчислювальної техніки для оброблення та зберігання інформації обмеженого доступу; комплекс державних стандартів із документування, супроводження, використання сертифікаційних випробувань програмних засобів захисту інформації; банк засобів діагностики, локалізації і профілактики комп'ютерних вірусів, нові технології захисту інформації з використанням спектральних методів, високонадійні криптографічні методи захисту інформації тощо.

Основним нормативно-правовим документом, який визначав основи державної політики у сфері захисту інформації інженерно-технічними заходами була Концепція технічного захисту інформації в Україні, затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 1997 року (нова редакція від 13.10.2011 р.)

Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» передбачав, що важливим завданням формування електронної економіки є розвиток електронного бізнесу. Характеризував розвиток і застосування підприємствами технологій та інструментів електронної торгівлі, впровадження систем дистанційного обслуговування, забезпечення інформаційної безпеки. Він передбачав вдосконалення нормативно-правової бази у сфері забезпечення інформаційної безпеки та розробку Інформаційного кодексу України.

З 2014 року законодавча база України у сфері інформаційної безпеки збагатилася. 24 вересня 2015 року була прийнята оновлена Воєнна Доктрина України, попередня воєнна доктрина існувала з 2012 року. Вона визначала завдання і в інформаційній сфері: удосконалення державної інформаційної політики у воєнній сфері; ефективна протидія інформаційно-психологічним впливам іноземних держав, які підривають обороноздатність, суверенітет і територіальну цілісність України [10].

Цільові настанови та керівні принципи державного будівництва в інформаційній сфері визначаються Стратегією національної безпеки України з метою своєчасного виявлення, відвернення і нейтралізації реальних і потенціальних загроз національним інтересам України в інформаційній та інших сферах життєдіяльності.

Цікавим в законодавстві України, у сфері інформаційної безпеки суб'єктів господарювання є Закон «Про інформацію». Він зазначає, що будь-яка інформація є відкритою крім тієї, що віднесена законом до такої, що має обмежений доступ [3].

Закон України «Про доступ до публічної інформації» (ст. ст. 13–18) визначає перелік розпорядників інформації, її види, якими можуть розпоряджатися визначені особи, їх обов'язки та функції.

Можна доповнити доктрину правового регулювання інформаційної безпеки через її ознаки: зміст інформаційної безпеки; інформаційна безпека має як екстериторіальний, так і локальний (регіональний) зміст; державне регулювання повинно відбуватися лише на правовій основі [5].

Законодавство України передбачає і відповідні правові умови відносин у електронній інформації, яка необхідна в діяльності суб'єктів підприємництва.

Ці питання регулює Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах». Закон врегулює відносини поміж власниками інформації і власниками інформаційно-телекомунікаційних систем, між власниками різних систем, власниками систем і користувачами.

Побудова законодавства у сфері інформаційної безпеки є досить актуальною. На жаль, є незадовільні сторони цього процесу:

1) існують декілька чинних базових нормативно-правових актів, які по-різному визначають перелік основних загроз в інформаційній сфері українського суспільства;

2) на концептуальному нормативно-правовому рівні питання інформаційної безпеки визначені повно, якісно, але конкретні дієві механізми реалізації цих базових положень все ще не створені;

3) зважаючи на швидкі зміни, які відбуваються в зовнішньо та внутрішньополітичному становищі України, в самій інформаційній сфері, слід щорічно коригувати, відповідно до динаміки процесів, Стратегію інформаційної безпеки, загалом, розраховувати її на 5-7 років;

4) у Законі України «Про основи інформаційної безпеки України» визначати загрози та напрями інформаційної безпеки держави, в законі це є недоцільним, а саме на рівні стратегії слід визначити актуальні загрози інформаційній безпеці та відповідні напрями діяльності щодо їхньої нейтралізації і перспективні напрямки розвитку в цій сфері;

5) законодавство у сфері інформаційної безпеки перебуває на етапі формування та становлення. На цьому етапі процеси характеризуються значною кількістю прогалин і колізій; 6. держава повинна контролювати виконання вже прийнятих юридичних норм, забезпечувати повне фінансування всіх структур, що пов'язані з системою інформаційної безпеки [6].

Одним із напрямів удосконалення системи інформаційного законодавства України може стати розроблення та ухвалення Інформаційного кодексу України, що дозволить розв'язати проблему подолання протиріч у законодавчих та нормативно-правових актах, забезпечити єдність та нефрагментованість нормативно-правового поля [7]. Необхідно зауважити, що підготовка Кодексу має здійснюватися не в пожежному порядку, а спиратися на ґрунтовну наукову проробку відповідних проблем. Це той самий випадок, коли варто дещо затягнути, але підготувати якісний документ.

Значним недоліком чинного українського законодавства, зокрема в інформаційній сфері, є його неконкретність, певна розмитість формулювань. Фактично відсутні визначення конкретних механізмів оприлюднення інформації, конкретних документів, що мають публікуватися. Не встановлюються терміни цієї діяльності, майже відсутні норми прямої дії щодо фінансового та кадрового забезпечення [8].

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. Київ. держ. технол. ун-т. Електрон. текст, дані. Київ, 1996. 1 електрон. опт. диск (CD-R).
2. Про національну безпеку України. Закон України від 21.06.2018 № 31 [Електронний ресурс]. Київ. держ. технол. ун-т. Електрон. текст, дані. Київ, 2018. 1 електрон. опт. диск (CD-R).
3. Про інформацію. Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII (з усіма змінами та поправками) [Електронний ресурс]. Київ. держ. технол. ун-т. Електрон. текст, дані. Київ, 1992. 1 електрон. опт. диск (CD-R).
4. Про телекомунікації. Закон України від 18.11.2003 № 1280-IV [Електронний ресурс]. Київ. держ. технол. ун-т. Електрон. текст, дані. Київ, 2004. 1 електрон. опт. диск (CD-R).
5. Безуглий Д.С. Інформаційна безпека України: огляд останніх тенденцій (м. Харків, 20.05.2018 р.) Харків, 2018. С. 13–17.

6. Богуш В.М. Інформаційна безпека держави (м. Київ, 05.02.2006 р.) Київ, 2006. С. 432.
7. Камлик М.І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіка – правовий аспект. Навчальний посібник. (Київ, 26.06.2005 р.) Київ, 2005. С. 432.
8. Марущак А.І. Визначення об'єктів управління інформаційною безпекою держави (м. Харків, 01.01.2012 р.) Харків, 2012. С. 34–39.
9. Дмитренко М.А. Причини воєнного конфлікту на Донбасі та заходи з попередження таких конфліктів у майбутньому (м. Київ, 18.04.2016 р.) Київ, 2016. С. 69–61.

Lapinskaya Ye. Main issues of Ukraine's legislation in the field of information security

Summary. The article deals with the development of Ukraine's legislation in the field of information security. In particular, regulatory acts are gradually classified and analyzed. The content of information security in terms of law and science is disclosed. The article presents the peculiarities of the legislative provision of information security.

The article deals with the development of Ukraine's legislation in the field of information security. In particular, regulatory acts are gradually classified and analyzed. The content of information security in terms of law and science is disclosed. The article presents the peculiarities of the legislative provision of information security.

The development and formation of Ukrainian legislation in the field of information security has a rather small amount of reflection and disclosure in the scientific literature. The concept of information security is interpreted differently and causes contradictions in the scientific literature and legislative framework. Therefore, the necessity of studying the specified categories from the point of view of the law appears.

Information is a strategic resource of any state since the end of the twentieth century. From the information security the national security of the country depends.

It was reflected in the Constitution of Ukraine, the laws of Ukraine: "On National Security of Ukraine", "On the Concept of the National Program of Information", "On the National Program of Information", as well as in the Strategy of National Security of Ukraine, approved by the President's decree, other normative documents. Unfortunately, there is no adaptation of the legislation of Ukraine in the information sphere to the new conditions of social development, first of all connected with the construction of the information society; insufficiently effective mechanisms for the implementation and implementation of these laws.

The normative information security database performs three main functions: 1. Regulates the relationship between the subjects of information security, defines their rights responsibilities and responsibilities; 2. Normatively provides the actions of subjects of information security at all levels, namely – man, society, state. 3. Establish the procedure for the use of various forces and means of ensuring information security.

The normative basis for ensuring the national security of Ukraine in the information sphere is appropriate to consider taking into account the existing hierarchy of normative acts.

It is possible to supplement the doctrine of legal regulation of information security through its features: the content of information security is at the junction of various components of national security (economic, political, cultural, etc.) and the corresponding functions of the state (information, warranty, security, protective, etc.); information security has both extraterritorial and local (regional) content, which is determined by the needs and interests of different persons with regard to

information; state regulation should take place only on a legal basis, in accordance with the norm-principles enshrined in the Constitution of Ukraine; the state policy must be implemented systematically, both through the institutions of public authority and through the institutes of civil society [5].

Ukrainian legislation also provides for the appropriate legal conditions for relations in electronic information that is necessary for the activities of business entities.

These issues are regulated by the Law of Ukraine "On Information Protection in Information and Telecommunication Systems". The law regulates relations between owners of information and owners of information and telecommunication systems, between owners of different systems, system owners and users.

Today, the construction of legislation in the field of information security is very relevant. Unfortunately, there are unsatisfactory aspects of this process: 1) there are several valid basic legal acts that differentiate the list of major threats in the information sphere of Ukrainian society; 2) at the conceptual regulatory level, the issues of information security are defined in full, qualitative, but concrete, effective mechanisms for the implementation of these basic provisions have not yet been created; 3) in view of the rapid changes that take place in the external and internal political situation of Ukraine, in the information sphere itself, in accordance with the dynamics of processes, the Information Security Strategy, in general, it should be

adjusted annually for 5-7 years; 4) not in the Law of Ukraine "On the Basics of Information Security of Ukraine" to define the threats and directions of information security of the state; this is inappropriate in the Law, namely at the level of the Strategy, it is necessary to identify the actual threats to information security and the corresponding directions of activity for their neutralization and perspective directions of development in this area; 5) legislation in the field of information security is at the stage of formation and formation. At this stage, these processes are characterized by a large number of gaps and collisions; 6. the state must monitor the implementation of the legal norms already adopted, provide full financing of all structures related to the information security system.

One of the areas of improvement of the information system of Ukraine can be the drafting and adoption of the Information Code of Ukraine, which will solve the problem of overcoming the contradictions in the legislative and regulatory acts, ensure unity and non-fragmentation of the regulatory legal field. It is only necessary to note that the preparation of the Code should be carried out not in a fire, but based on a thorough scientific study of the relevant problems. This is the same case when it is necessary to tighten a little, but to prepare a qualitative document.

Key words: information, information security, information security of the state, information resource, transformation, information structure, legislative base.